

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดียาเสพติดภายใต้หลักนิติธรรม

จัดทำโดยนายวีระพล ตั้งสุวรรณ
รหัส ๕๘๐๓๓๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	๒
ความนำ	๓
ความหมายของหลักนิติธรรม (The rule of law).....	๔
ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of law).....	๕
ความหมายของข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย.....	๖
ประเภทของข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย.....	๖
เหตุผลของการบัญญัติข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา.....	๗
การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาชญาเสพติดภายใต้หลักนิติธรรม	๙
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๓
บรรณานุกรม	๑๔

การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดียาเสพติดภายใต้หลักนิติธรรม

นายวีระพล ตั้งสุวรรณ^{*}

บทคัดย่อ

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ และเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทำให้เกิดผลกระทบด้านอื่นตามมาอีกนานัปการ ทั้งปัญหา สังคม เศรษฐกิจ อาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาเสพติดเป็นปัจจัยที่บ่อนทำลายทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ จึงมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้บังคับอย่างเข้มงวดและจริงจัง การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดียาเสพติดก็เป็นมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ แต่มาตรการดังกล่าวยังเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันในแวดวงวิชาการว่ามีความเหมาะสมและถูกต้องตามหลักนิติธรรมหรือไม่

เมื่อประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งต้องยึดมั่นในหลักนิติธรรมอันเป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายและเป็นอุดมการณ์สูงสุดของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย งานวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาว่าการนำข้อสันนิษฐานตามกฎหมายมาใช้กับคดียาเสพติด ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ มีความสอดคล้องต่อหลักนิติธรรมหรือไม่ เพียงใด

คำสำคัญ หลักนิติธรรม ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ยาเสพติด

---

^{*}รองประธานศาลฎีกา

ความนำ

หลักนิติธรรม (The rule of law) เป็นหลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายและเป็นอุดมการณ์สูงสุดของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทุกฝ่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการตั้งกล่าวและพึงระมัดระวังการใช้อำนาจขององค์กรให้อยู่ภายในขอบเขต มีการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกันอย่างมีดุลยภาพ เพื่อช่วยกันนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งความสงบสุข รุ่งเรือง และยั่งยืนภายใต้หลักนิติธรรม

ศาลยุติธรรมในฐานะองค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางตุลาการในการประสาทความยุติธรรม มีบทบาทสำคัญยิ่งในการตีความกฎหมายเพื่อผดุงหลักนิติธรรมให้มีความศักดิ์สิทธิ์และมีผลบังคับเป็นรูปธรรมได้จริง มิใช่มองแต่เพียงลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงหลักนิติธรรม

อย่างไรก็ตาม แม้ศาลยุติธรรมจะมีส่วนสำคัญในการผดุงหลักนิติธรรม แต่ศาลยุติธรรมยังคงต้องปฏิบัติงานภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะตัวแทนของประชาชน กฎหมายบางฉบับอาจสอดคล้องกับหลักการแห่งหลักนิติธรรม แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายบางฉบับ มีปัญหาในการตีความให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาในคดียาเสพติดที่รัฐมีนโยบายป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตรากฎหมายกำหนด “ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย” (Presumption of law) ขึ้นเพื่อวางหลักเกณฑ์ให้มีการพิสูจน์การกระทำความผิดตามที่กฎหมายวางบทสันนิษฐานไว้ได้ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลักการในการดำเนินคดีอาญาที่ว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นหลักการสากลและเป็นหลักการที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด ตลอดจนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ ซึ่งบัญญัติมิให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลย จนกว่าจะมีพยานหลักฐานที่พิสูจน์ได้จนปราศจากข้อสงสัยว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น แต่ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และตามมาตรา ๑๕ วรรคสาม (๒) บัญญัติให้การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งแอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวน สิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาดที่จำเลยไม่อาจนำสืบหักล้างให้ศาลเห็นเป็นอย่างอื่นได้ แม้จำเลยจะมีเมทแอมเฟตามีนเพียง ๑๕ เม็ด ไว้ในครอบครองเพื่อเสพ แต่โดยผลของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวย่อมต้องถือว่าจำเลยมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่งต้องรับโทษหนักขึ้น จึงอาจไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในคดี ไม่สอดคล้องต่อหลักการดำเนินคดีอาญา และขัดต่อหลักการซึ่งนำพยานหลักฐานส่งผลให้เกิดปัญหาต่อหลักนิติธรรม

ความหมายของหลักนิติธรรม (The rule of law)

หากกล่าวถึงหลักนิติธรรมในประเทศไทยมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายตามแนวคิดทัศนคติ และประสบการณ์จากทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ความหมายที่มีความครอบคลุมเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย น่าจะเป็นตามที่ท่านศาสตราจารย์พิเศษธานีกร กรัยวิเชียร ได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรมไว้ว่า “หลักนิติธรรมก็คือ หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษยชนทุกแห่งทุกมุม รัฐต้องให้ความอารักขาคุ้มครองมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิตหาราชาซึ่งหากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชนหรือระหว่างเอกชนกับเอกชน ศาลย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินข้อพิพาทนั้นโดยเด็ดขาดและโดยยุติธรรมตามกฎหมายของบ้านเมืองที่ถูกต้องและเป็นธรรม”^๒

จากนิยามตามความหมายของหลักนิติธรรมดังกล่าว อาจสรุปหลักการสำคัญของหลักนิติธรรมได้ว่า คือหลักการแห่งกฎหมายที่สอดคล้องต่อความเป็นธรรมมุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีศาลที่เป็นอิสระในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมาย และความ เป็นธรรม ศาลจึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการผดุงหลักนิติธรรม โดยจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และสอดคล้องต่อความเป็นธรรม

อนึ่งคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.) ได้ให้นิยามหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้างว่า หมายถึง ลักษณะที่ดีของกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอุดมคติของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไม่มีลักษณะครบถ้วนของการเป็นกฎหมายที่ดีหรือขาดตกบกพร่องก็ยังคงเป็นกฎหมายใช้บังคับได้อยู่ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ^๓

นอกจากนั้น คอ.นธ. ยังเห็นว่าสาระสำคัญของหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้างหรือกฎหมายที่ดีอย่างน้อยมี ๑๖ ประการ ได้แก่ สาระสำคัญของหลักนิติธรรมในความหมายอย่างกว้าง หรือกฎหมายที่ดีอย่างน้อยมี ๑๖ ประการ ได้แก่^๔

๑. กฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจน ไม่เคลือบคลุม
๒. กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกันเอง
๓. กฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผล
๔. กฎหมายที่ดีต้องนำไปสู่ความเป็นธรรม
๕. กฎหมายที่ดีต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน
๖. กฎหมายที่ดีต้องทันสมัย และสามารถรองรับต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม
๗. กฎหมายที่ดีต้องบัญญัติตามกระบวนการ และขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้
๘. กฎหมายที่ดีไม่ควรมีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายหรือกระทบต่อสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบของบุคคล
๙. กฎหมายที่ดีต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสม และได้สัดส่วนกับความผิด

^๒ศาสตราจารย์พิเศษธานีกร กรัยวิเชียร ๒๕๕๓, “หลักนิติธรรม”, บริษัทชวนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๒๓

^๓คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.), ๒๕๕๖, “ร่างข้อเสนอความหมายสาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม”, หน้า ๓

^๔ศาสตราจารย์ดร.กำชัย จงจักรพันธ์, ๒๕๕๘, “ปุจฉา – วิสัชนา...หลักนิติธรรม”, เติลนิวิสต์, ๑๒ กุมภาพันธ์, หน้า ๑๐.

๑๐. กฎหมายที่ดีต้องมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ และเคารพกฎหมาย

๑๑. กระบวนการนิติบัญญัติต้องเป็นกระบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส และตรวจสอบได้

๑๒. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์

๑๓. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่ชักช้า ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

๑๔. กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องส่งเสริมให้มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

๑๕. นักกฎหมายผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ต้องมีความเป็นอิสระ และเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

๑๖. นักกฎหมายและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดีต้องซื่อสัตย์สุจริต ยึดหลักคุณธรรม เมตตาธรรม และสันติธรรม

สาระสำคัญดังกล่าวเป็นหลักการที่ดีที่รัฐบาล รัฐสภา ศาล และองค์กรอิสระ ผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทุกฝ่าย รวมถึงผู้ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมพึงช่วยกันยึดถือและปฏิบัติตามหลักนิติธรรมอย่างกว้างดั่งกล่าว เพื่อให้กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเป็นหลักที่พึงพิงของสังคม

สำหรับหลักนิติธรรมในความหมายอย่างแคบ หรือหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดนั้น คอ.นธ. ให้นิยามว่า หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย ที่กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม หลักนิติธรรมหรือหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมขัด หรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ผลคือจะใช้บังคับไม่ได้”^๕

คอ.นธ. ได้สรุปสาระสำคัญของหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัดว่าต้องประกอบด้วยอย่างน้อย^๖

๑. หลักความเป็นอิสระ และเป็นกลางของผู้ใช้อำนาจตุลาการ

๒. กฎหมายต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป

๓. กฎหมายต้องมีการประกาศใช้ให้ประชาชนทราบ

๔. กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังในทางที่เป็นโทษ

๕. ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี

๖. เจ้าหน้าที่ของรัฐจะใช้อำนาจได้เท่าที่กฎหมายให้อำนาจ

๗. กฎหมายจะยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่การกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้นไม่ได้

หากกฎหมายที่ออกมาขัดต่อหลักการพื้นฐานดังกล่าว ย่อมทำให้กฎหมายที่ออกมานั้น ไม่สามารถใช้อำนาจบังคับได้ ซึ่งรวมถึงการกระทำต่างๆ ที่ขัดต่อหลักนิติธรรมย่อมไม่สามารถทำได้ และหากมีการฝ่าฝืนดำเนินการหรือกระทำไปย่อมไม่สามารถใช้อำนาจบังคับได้เช่นกัน

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of law)

ในการดำเนินคดีอาญา โจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อพิสูจน์การกระทำ ความผิดของจำเลย ส่วนจำเลยอาจให้การปฏิเสธโดยไม่นำสืบพยานหลักฐานใดๆเลย หรือนำพยานหลักฐานของตนมาสืบเพื่อหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ก็ได้ แต่การพิจารณาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริง

^๕ คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.), ๒๕๕๖, “ร่างข้อเสนอความหมายสาระสำคัญ และผลของการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม”, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑

^๖ ศาสตราจารย์ ดร. กำชัย จงจักรพันธุ์, ๒๕๕๘, “ปุจฉา – วิสัชนา...หลักนิติธรรม”, เติลนิวาส, ๑๒ กุมภาพันธ์, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐.

และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เป็นเรื่องที่ศาลจะพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์ว่ามีความชัดเจน หรือมีน้ำหนักให้รับฟังได้หรือไม่เพียงใดเป็นสำคัญ ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ก็พิพากษาลงโทษ ถ้าเห็นว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือพยานหลักฐานของโจทก์ยังมีความสงสัยตามสมควรก็พิพากษายกฟ้อง ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง^๓ แต่ในการดำเนินคดีอาญาบางเรื่องโจทก์อาจไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลยได้อย่างชัดเจน เพียงแต่มีพยานหลักฐานแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่มีการกล่าวหาหาพิสูจน์ความผิดของจำเลย จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่าที่มีอยู่ว่าเพียงพอให้รับฟังลงโทษจำเลยตามข้อกล่าวหาได้หรือไม่เพียงใด การใช้ดุลพินิจเช่นนี้จึงมิใช่หลักเกณฑ์แน่นอนที่จะผูกมัดให้ศาลอื่นที่จะพิจารณาคดีที่มีลักษณะข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันให้ต้องถือตาม หากแต่เป็นดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานเฉพาะคดีแต่ละคดีไป

ดังนั้นเพื่อให้การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาบางประเภทมีความแน่นอนชัดเจนอันจะมีผลให้รัฐสามารถป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตรากฎหมายกำหนด “ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย” วางหลักเกณฑ์ให้มีการพิสูจน์พยานหลักฐานแสดงข้อเท็จจริงอันเนื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดตามกฎหมายวางบทสันนิษฐานไว้ได้ โดยผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายดังกล่าวทำให้จำเลยในคดีอาญามีหน้าที่นำพยานหลักฐานมานำสืบเพื่อพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมาย^๔

ความหมายของข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย (Presumption of law) คือ บทกฎหมายที่บัญญัติหลักการรับฟังข้อเท็จจริงซึ่งจะนำมาใช้ได้ต่อเมื่อมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงบางอย่างให้ปรากฏแล้ว ศาลจำต้องสันนิษฐานหรืออาจสันนิษฐานได้ว่าข้อเท็จจริงบางประการได้มีหรือได้เกิดขึ้นแล้ว

ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายแบ่งเป็น^๕

๑. ข้อสันนิษฐานเด็ดขาด (Irrebuttable presumption) มีผลให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงไปตามที่กฎหมายบัญญัติโดยไม่อาจรับฟังเป็นอย่างอื่นได้ ข้อสันนิษฐานใดจะเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดหรือไม่ ต้องพิจารณาจากถ้อยคำในบทบัญญัตินั้นๆ เอง เช่น ให้ถือว่า ต้องถือว่า เป็นต้น เมื่อเรื่องใดเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดแล้วศาลย่อมรับฟังข้อเท็จจริงไปตามนั้นทันที โดยไม่เปิดโอกาสให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานเป็นอย่างอื่นได้

๒. ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด (Rebuttable presumption) มีผลเพียงเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนั้น หากข้อสันนิษฐานมีอยู่เป็นคุณแก่ฝ่ายใด ฝ่ายนั้นก็นำสืบแต่เพียงว่าได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นแล้ว ตนก็จะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน โดยเป็นหน้าที่ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนั้นเอง

^๓ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

^๔อุดม รัฐอมฤต, ๒๕๔๐, “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา”,วารสารนิติศาสตร์,ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ หน้า ๓๐๕ ,

^๕ โอลด์ โกดลิน , ๒๕๓๖, กฎหมายลักษณะพยาน,คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน,สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม,พิมพ์ครั้งที่ ๓ หรือต้นชัยการพิมพ์, กรุงเทพฯ หน้า ๔๙ - ๕๒

ข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดนี้บทบัญญัติแห่งกฎหมายมักใช้คำว่า ให้สันนิษฐานว่า หรือท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นต้น

สำหรับเหตุผลที่มีการยอมรับเอาข้อสันนิษฐานเข้ามาใช้ในระบบกฎหมายนั้นอาจสรุปได้ดังนี้^{๑๐}

๑. เพราะข้อสันนิษฐานเป็นเรื่องใกล้ความจริงมากกว่าการที่จะรับฟังข้อเท็จจริงไปในทางอื่นเมื่อมีหลักที่จะพอรับฟังเรื่องใดที่ใกล้ความจริงมากที่สุดแล้ว จึงเป็นการดีกว่าที่จะยอมให้สืบพยานซึ่งจะเป็นการเสียทั้งเวลา และค่าใช้จ่าย

๒. เพราะข้อสันนิษฐานช่วยให้การพิจารณาของศาลรวดเร็วยิ่งขึ้น เป็นการประหยัดเวลาในการสืบพยาน

๓. เพราะข้อสันนิษฐานช่วยก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความ ซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่อาจเข้าถึงพยานได้เหมือนอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้กฎหมายโยนหน้าที่สืบพยานให้แก่ฝ่ายที่ได้เปรียบในการเข้าถึงพยาน

๔. เพราะในบางกรณีข้อสันนิษฐาน มีความจำเป็นเนื่องจากประโยชน์ในทางสังคม หรือเศรษฐกิจตามรัฐประศาสนนโยบาย

เหตุผลของการบัญญัติข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา^{๑๑}

สำหรับเหตุที่กฎหมายบัญญัติข้อสันนิษฐานตามกฎหมายขึ้นมาเป็นข้อยกเว้นของการกำหนดภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาโดยทั่วไปนั้น อาจสรุปได้ดังนี้

๑. เพื่อช่วยเสริมนโยบายปราบปรามอาชญากรรมบางประเภทของรัฐ เนื่องจากรัฐซึ่งเป็นฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์องค์ประกอบความผิดให้ครบถ้วนและพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ จนปราศจากความสงสัยตามสมควร มาตรฐานการพิสูจน์ เช่นนี้ ใช้กับคดีอาญาทุกคดี ทั้งนี้ เพื่อคุ้มกันคนบริสุทธิ์ไม่ให้ถูกลงโทษ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ทำให้เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมต้องทำงานหนัก ในการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอ และน่าเชื่อถือพอที่ศาลจะลงโทษได้ ซึ่งในคดีบางประเภท อาจจะทำพยานหลักฐานได้ยาก ทำให้คนกระทำผิดหลุดรอดจากการลงโทษตามกฎหมาย วิธีการแก้ไขของฝ่ายรัฐคือ ลดมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในความผิดบางประเภทยกลง ทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งวิธีการลดมาตรฐานการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ง่ายที่สุดก็คือ การออกกฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ได้รับการสันนิษฐาน ซึ่งมักเป็นองค์ประกอบความผิดที่หาพยานหลักฐานยาก

๒. ฝ่ายนิติบัญญัติต้องการแทรกแซงการใช้ดุลพินิจประเมินพยานแวดล้อมเพื่อสรุปข้อเท็จจริงแห่งคดีของศาล ตามปกติในการพิจารณาคดีอาญาศาลมีอำนาจเต็มที่ใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า พยานหลักฐานของโจทก์เพียงพอและน่าเชื่อถือหรือไม่ การกำหนดข้อสันนิษฐานเป็นการวางแนวทางแก่ศาลว่า ถ้าโจทก์มีพยานพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานศาลต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติว่าข้อเท็จจริงที่รับการสันนิษฐานเกิดขึ้น เว้นแต่จำเลยจะพิสูจน์เป็นอย่างอื่น เหตุผลที่ฝ่ายนิติบัญญัติเข้ามาแทรกแซงในเรื่องนี้ อาจเป็นเพราะต้องการให้แนววินิจฉัยของศาลในเรื่องนั้นๆ มีความแน่นอน และเป็นไปในทางเดียวกัน เพื่อสนับสนุนนโยบายปราบปรามอาชญากรรม

^{๑๐} อุดม รัฐอมฤต, ๒๕๕๔ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, โรงพิมพ์เดือนตุลา, กรุงเทพมหานคร, หน้า ๖๒

^{๑๑} เข็มชัย ชูติวงศ์, ๒๕๓๒, “ความชอบธรรมของการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา” วารสารอัยการ มีนาคม ๒๕๓๒, หน้า ๑๘ - ๑๙

อย่างไรก็ดี การนำข้อสันนิษฐานตามกฎหมายมาใช้ในคดีอาญา ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมยังคงมีปัญหาเรื่องความชอบธรรมในการนำมาใช้อยู่พอสมควร แม้ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีการพัฒนาหลักการกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดของจำเลยในคดีอาญาอย่างยาวนาน ก็ยังมีประเด็นเกี่ยวเนื่องกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับประเทศไทยโดยยังเป็นที่ยกเถียงกันถึงความชอบธรรมในการกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดของจำเลยในคดีอาญาว่าขัดต่อหลักนิติธรรม จนกระทั่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำหน้าที่แปลความและควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ได้วินิจฉัยยอมรับข้อสันนิษฐานความรับผิดของจำเลยในคดีอาญา โดยให้เหตุผลว่า กฎหมายจะกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดของจำเลยในคดีอาญาได้ ก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล (Rational Connection) ระหว่างข้อเท็จจริงที่เป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐาน (Basic Fact) กับข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน (Presumed Fact) ซึ่งหมายความว่า หากมีข้อเท็จจริงอันเป็นเงื่อนไขของข้อสันนิษฐาน (Basic Fact) ย่อมเป็นที่แน่นอนแทบจะปราศจากข้อสงสัย (Beyond Reasonable Doubt) เลยกว่า ข้อเท็จจริงตามข้อสันนิษฐาน (Presumed Fact) ย่อมมีอยู่ด้วย ส่วนในประเทศอังกฤษซึ่งถือว่ากฎหมายที่ตราโดยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นกฎหมายสูงสุดตามหลัก Supremacy of Parliament ดังนั้น หากรัฐสภาตรากฎหมายกำหนดข้อสันนิษฐานความรับผิดของจำเลยในคดีอาญา เช่นนี้ ภาระการพิสูจน์ย่อมตกแก่จำเลย เว้นแต่ศาลอาจใช้ดุลพินิจพิจารณาได้ว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ผลักภาระการพิสูจน์ให้แก่จำเลยนั้นมีเหตุผลที่เป็นธรรมและสมเหตุสมผลมากน้อยเพียงไร (Fair and Reasonable) หากศาลเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวไม่มีเหตุผลที่ดีพอศาลก็อาจไม่ยอมรับบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้^{๑๒} การใช้บทสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญาโดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เป็นบทสันนิษฐานไม่ได้เด็ดขาด จึงมีผลเพียงเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้จำเลย มิใช่ว่าจำเลยไม่สามารถพิสูจน์หักล้างใดๆ ได้เลย^{๑๓}

ส่วนประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ขึ้นชื่อว่า มีกฎหมายที่เด็ดขาด และรุนแรง ได้กำหนดบทสันนิษฐานไว้อย่างชัดเจน ใน Misuse of Drug Act ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย กรณีที่บุคคลใดมียาเสพติดไว้ในครอบครองเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด กฎหมายจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย เว้นเสียแต่ว่าผู้นั้นพิสูจน์ได้ว่ามิได้เป็นเช่นนั้น แม้กระทั่งประเทศมาเลเซียซึ่งมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๑๙๕๒ มีบทบัญญัติที่อธิบายและกำหนดประเภทของยาเสพติด และกำหนดโทษของผู้กระทำความผิดคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ของประเทศไทยก็มีการกำหนดบทสันนิษฐานของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยพิจารณาจากจำนวนที่ครอบครองเช่นกัน หากมีไว้ในครอบครองเกินจำนวนที่กำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองเป็นการค้าจนกว่าจะพิสูจน์ หักล้างได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในลักษณะเดียวกันนี้ อาจกล่าวได้ว่า ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายยาเสพติดล้วนแต่เป็นข้อสันนิษฐานไม่ได้เด็ดขาด ซึ่งจำเลยสามารถนำพยานหลักฐานมานำสืบหักล้างให้ศาลเห็นเป็นอย่างอื่นได้ทั้งสิ้น^{๑๔}

^{๑๒} ไกรพล อรุณรัตน์ , ๒๕๕๖ , “ผลกระทบทางอ้อมของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๕/๒๕๕๖ และ ๑๒/๒๕๕๕ ต่อความชอบธรรมของข้อสันนิษฐานตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ในคดีอาญา [Http://www.Pub-law.net/](http://www.Pub-law.net/) (๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

^{๑๓} ปวีณี ไพรทอง , ๒๕๕๑ , “ปัญหาการนำบทสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๑๔} ปวีณี ไพรทอง , ๒๕๕๑ , ปัญหาการนำบทสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒” อ้างแล้ว , หน้า ๗๕

การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดียาเสพติดภายใต้หลักนิติธรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหลักนิติธรรมเป็นหลักการแห่งกฎหมายที่สอดคล้องต่อความเป็นธรรมมุ่งปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยมีศาลที่เป็นอิสระในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทตามกฎหมายและความเป็นธรรม และในการดำเนินคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่ง ข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) เป็นข้อสันนิษฐานอันมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกกล่าวโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ^{๑๕}

สำหรับการดำเนินคดีอาญาเป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจอรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด รัฐจึงต้องตระหนักในการทำให้เกิดสมดุลระหว่างการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม กับการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อมิให้การมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม มากจนเกิดผลกระทบต่อ การปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ที่เกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็เป็นได้

ปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประเทศในหลายด้านทั้งปัญหา ด้านสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง สถานการณ์แพร่ระบาดของยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างรวดเร็วมีการผลิตยาเสพติดทั้งภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านแล้วมีการลักลอบนำเข้ามาภายในประเทศทั้งในรูปแบบของสารตั้งต้นหรือในรูปแบบของยาเสพติดที่ผลิตสำเร็จ ทั้งผู้ผลิตได้พัฒนา ยาเสพติดให้ออกฤทธิ์แรงขึ้น และการตรวจพบสารเสพติดในตัวผู้เสพได้ยากขึ้น รวมทั้งลักษณะของการกระทำความผิดที่พัฒนาไปหลากหลายรูปแบบทำให้เจ้าหน้าที่จับกุมและแสวงหาพยานหลักฐานได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดมักใช้ผู้เสพให้เป็นเครือข่ายในการจำหน่ายยาเสพติด เพื่อแลกกับ ยาเสพติดที่นำไปเสพอันเป็นการดึงผู้เสพให้เป็นผู้ค้า แม้จะใช้มาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด เพื่อตัดวงจรความต้องการ ยาเสพติด แต่ก็ยังไม่ได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังจะพบว่าสถิติคดีอาญาของศาลยุติธรรมทั่วประเทศ คือคดียาเสพติดเป็นส่วนใหญ่^{๑๖}

^{๑๕} คำนึงถึงศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕ หน้า ๓

^{๑๖} <http://www.oppb.coj.go.th/userfiles/file/Statistic/sJantoDeclevel๕๒๐๑๔.pdf>

ประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่การพิจารณาสูงสุด ๕ อันดับแรกของศาลจังหวัดทั่วราชอาณาจักร

คดีอาญา ปี ๒๕๕๖

๑. พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ จำนวน ๒๙๐,๘๙๕ คดี
๒. พ.ร.บ. จราจรทางบก จำนวน ๑๐๔,๘๔๑ คดี
๓. พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ จำนวน ๓๗,๘๕๑ คดี
๔. พ.ร.บ. การพนัน จำนวน ๓๑,๗๔๐ คดี
๕. พ.ร.บ. คนเข้าเมือง จำนวน ๒๐,๙๖๖ คดี

คดีอาญา ปี ๒๕๕๗

๑. พ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษ จำนวน ๓๑๔,๔๖๐ คดี
๒. พ.ร.บ. จราจรทางบก จำนวน ๑๕๕,๑๒๒ คดี
๓. พ.ร.บ. การพนัน จำนวน ๗๗,๐๓๖ คดี
๔. พ.ร.บ. อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน ฯลฯ จำนวน ๔๓,๗๔๘ คดี
๕. ความผิดฐานลักทรัพย์ จำนวน ๒๘,๕๓๓ คดี

จากสภาพปัญหายาเสพติดดังกล่าว จึงมีการนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้บังคับอย่างเด็ดขาด ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ เพื่อให้การปราบปรามยาเสพติดให้โทษเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะปัญหายาเสพติดให้โทษในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญร่วมกันของนานาประเทศ ประกอบกับยาเสพติดให้โทษเป็นภัยอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพและชีวิตของมนุษยชาติ จึงต้องมีบทลงโทษที่หนักกว่าปกติ รวมทั้งต้องมีมาตรการลงโทษขั้นเด็ดขาด ส่วนที่กฎหมายกำหนดปริมาณสารเสพติดที่มีไว้ในครอบครองในจำนวนที่ชัดเจนโดยไม่คำนึงว่าจะมีไว้เพื่อเสพหรือเพื่อจำหน่ายนั้น ก็ถือเป็นมาตรการอย่างหนึ่ง เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง^{๑๗} ทั้งนี้ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ เว้นแต่รัฐมนตรีได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การขออนุญาตและการอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง

การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(๑) เด็กซ์ไทรโลเซอร์ไซด์ หรือแอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่ ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

(๒) แอมเฟตามีน หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

(๓) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ นอกจาก (๑) และ (๒) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป

จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสามดังกล่าว มีบทบัญญัติซึ่งใช้ถ้อยคำว่า “ให้ถือว่า” จึงเป็นบทบัญญัติอันเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดที่จำกัดดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานให้จำต้องถือข้อเท็จจริงไปตามนั้นว่า ในกรณีที่จำเลยมียาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ตามปริมาณที่กำหนดต้องถือว่าจำเลยมีเจตนากระทำความผิดในการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ โดยจำเลยไม่อาจนำสืบเพื่อหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวให้ศาลเห็นเป็นประการอื่นได้เลย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๗๕๔/๒๕๕๕ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม เป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เมทแอมเฟตามีนของกลางมีน้ำหนักสุทธิรวม ๑.๖๙๗ กรัม ซึ่งมีปริมาณน้ำหนักสารบริสุทธิ์ตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป กรณีจึงต้องด้วยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวที่ให้ถือว่า จำเลยมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย โดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบว่า จำเลยมีเจตนามีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จำเลยจึงมีความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ของกลางไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๐๐๗/๒๕๕๓ ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ จำนวน ๑๕ เม็ด ของ

^{๑๗} คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๑/๒๕๔๔ ลงวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๔ หน้า ๔ - ๕

กลางเป็นแอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีนที่ผสมอยู่จำนวน ๑๕ หน่วยการใช้มีน้ำหนักรวม ๔.๔๘๐ กรัม คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ ๑.๔๕๗ กรัม กรณีต้องด้วยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม (๒) ซึ่งเป็นบทสันนิษฐานเด็ดขาด แม้ทางนำสืบของโจทก์จะให้ความเพียงว่ามีผู้แจ้งว่า จำเลยจำหน่ายยาเสพติดให้โทษโดยไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่สื่อแสดงว่าจำเลยมีพฤติการณ์จำหน่ายยาเสพติดให้โทษก็ตาม จำเลยก็มีความผิดฐานมียาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ของกลาง ไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๘๑/๒๕๕๑ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยมีเมทแอมเฟตามีน ๒๐ เม็ด น้ำหนัก ๑.๗๘๐ กรัม คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ ๐.๓๐๗ กรัม ซึ่งเป็นปริมาณ ๑๕ หน่วยการใช้ขึ้นไป และมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่ ๑.๕ กรัมขึ้นไปไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จำเลยให้การรับสารภาพว่ามีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครอง แต่ปฏิเสธว่ามีได้มีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ข้อเท็จจริงจึงฟังได้ตามคำรับสารภาพของจำเลยว่า จำเลยมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองจริง กรณีต้องด้วยข้อสันนิษฐานของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม ที่ให้ถือว่า จำเลยมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายโดยโจทก์ไม่ต้องนำสืบว่าจำเลยมีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

จากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดของกฎหมายที่จำเลยในคดีอาญาไม่สามารถนำพยานหลักฐานมานำสืบหักล้าง เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้เลยว่า การกระทำความผิดของจำเลย มิได้กระทำโดยมีเจตนาเพื่อจำหน่าย ผลของการบัญญัติข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมายดังกล่าว นอกจากเป็นการจำกัดดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานของจำเลยแล้ว ยังมีผลกระทบต่อหลักการของหลักนิติธรรม คือ

๑. ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดอันเป็นข้อสันนิษฐาน ซึ่งมีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชนดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of human Rights) ข้อ ๑๑. ที่ว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผยและผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี ประกอบกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔.๒ ที่ว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิดอันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกกล่าวโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็น ผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม

๒. เป็นการจำกัดสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา โดยการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนมิได้กระทำความผิดโดยมีเจตนาเพื่อจำหน่าย อันทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องรับโทษหนักขึ้น ซึ่งสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นสิทธิที่อยู่ในหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด ตามที่ คอ.นธ. ได้ให้ความหมายไว้ ศาสตราจารย์ ดร. กำชัย จงจักรพันธ์ กรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ ได้ยกตัวอย่างหลักนิติธรรมในข้อนี้ว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดี สมมุติว่า หากรัฐสภา หรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติ หรือ

บุคคล หรือคณะบุคคลใดก็ตามที่มีอำนาจในการออกกฎหมาย ออกกฎหมายให้ผู้มีอำนาจรัฐ รวบรวมใช้ อำนาจเบ็ดเสร็จในการจับกุมคุมขังลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดโดยไม่ผ่าน กระบวนการต่อสู้คดีในศาล โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อสู้คดีเลย บทบัญญัตินี้ขัดต่อหลักนิติ ธรรมไม่มีผลใช้บังคับ ไม่ว่าบทบัญญัติที่ฝ่าฝืนหลักนิติธรรมนี้จะบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ หรือแม้แต่ใน รัฐธรรมนูญก็ตาม เพราะหลักนิติธรรมมีค่าเหนือกว่ารัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด”^{๑๔}

๓. การใช้ข้อสันนิษฐานเด็ดขาดเป็นการจำกัดระดับภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาของโจทก์ ซึ่งในคดีอาญาโจทก์มีภาระการพิสูจน์ที่จะนำพยานหลักฐานมานำสืบให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่า มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หากมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา ๒๒๗ แต่การนำข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม มาใช้ย่อมเป็นการจำกัดระดับภาระการพิสูจน์ของโจทก์ให้ลดน้อยลงโดย โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดโดยมีเจตนาเพื่อจำหน่าย ทั้งข้อสันนิษฐาน ดังกล่าวยังจำกัดดุลพินิจของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานว่าจำเลยกระทำความผิดโดยมีเจตนาเพื่อ จำหน่ายกล่าวคือในกรณีที่เข้าเงื่อนไขตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวแล้ว ศาลย่อมไม่อาจชั่ง น้ำหนักพยานหลักฐานว่าข้อเท็จจริงเพียงพอให้เกิดความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดโดยมีเจตนาเพื่อ จำหน่ายตามฟ้องโจทก์หรือไม่นั่นเอง

^{๑๔} ศาตราจารย์ดร. กำชัย จงจักรพันธ์, ๒๕๕๘, “ปุจฉา — วิสัจนา ...หลักนิติธรรม” ,เดลินิวส์ , วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ , อ้างแล้ว, หน้า ๑๐

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โดยที่การดำเนินคดีและการลงโทษทางอาญา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยย่อมจะทำให้เกิดผลกระทบอย่างใหญ่หลวง เพราะทำให้จำเลยมีภาระอันหนักหน่วงที่จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน โจทก์คงมีหน้าที่นำสืบเพียงให้เข้าเงื่อนไขแห่งข้อสันนิษฐานก็จะได้เปรียบในเชิงคดีทันที ภาระการพิสูจน์หลังจากนั้นจึงตกเป็นของจำเลย จนอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายนั้นเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ให้จำเลยโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อสันนิษฐานตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๕ วรรคสาม เป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด สิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีย่อมลดน้อยลงไปอีก เมื่อโจทก์นำพยานหลักฐานมาสืบให้เข้าเงื่อนไขที่ระบุไว้ในข้อสันนิษฐานเท่านั้น ก็เป็นการเพียงพอให้จำเลยต้องรับผิดแล้ว โดยจำเลยไม่มีทางต่อสู้คดีเป็นอย่างอื่นได้เลย ทางเดียวที่จำเลยทำได้ คือ พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า กรณีของจำเลยไม่เข้าเงื่อนไขตามข้อสันนิษฐานเด็ดขาดนั้นเท่านั้น

แม้ทุกประเทศจะไม่อาจหลีกเลี่ยงการนำข้อสันนิษฐานตามกฎหมายมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดได้ เนื่องจากการรวบรวมพยานหลักฐานในคดียาเสพติดเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของจำเลยโดยเฉพาะในส่วนเจตนา ให้ปราศจากความสงสัยเป็นเรื่องยาก ทั้งปัญหา ยาเสพติดยังเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ การบัญญัติข้อสันนิษฐานตามกฎหมายจึงมีส่วนช่วยในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ข้อสันนิษฐานตามกฎหมายของประเทศต่างๆ ดังกล่าว เป็นข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาด เปิดช่องให้จำเลยสามารถนำพยานหลักฐานมาค้านข้อสันนิษฐานให้เห็นเป็นอย่างอื่นได้และเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานก่อนที่จะพิพากษาชี้ขาดคดี ซึ่งแตกต่างจากข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ของประเทศไทยที่จำเลยไม่อาจนำพยานหลักฐานมาค้านข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้เลย

เพื่อมิให้เป็นการจำกัดสิทธิของจำเลยคดีอาญาในการต่อสู้คดีอันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม และเป็นการรักษาคุณภาพของการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงสมควรอย่างยิ่งที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติจะได้พิจารณานำข้อสันนิษฐานไม่เด็ดขาดมาใช้ในบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ แทน โดยพิจารณาปรับแก้ไขถ้อยคำจาก “ให้ถือว่า” เป็น “ให้สันนิษฐานว่า” กรณีดังกล่าวโจทก์ยังมีหน้าที่นำสืบเพียงให้เข้าเงื่อนไขตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายเช่นเดิม จึงไม่กระทบกับการรวบรวมพยานหลักฐานในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่เป็นการคืนสิทธิในการต่อสู้คดีอาญาของจำเลย เพื่อให้หลักนิติธรรมดำรงอยู่มิใช่เพื่อใครคนใดคนหนึ่งแต่เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคนในสังคม.

บรรณานุกรม

- กำชัย จงจักรพันธ์, ๒๕๕๘, “ปุจฉา – วิสัชนา...หลักนิติธรรม”, เดลินิวส์ , ไกรพล อรัญรัตน์ , ๒๕๕๖ , “ผลกระทบทางอ้อมของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๕/๒๕๕๖ และ ๑๒/๒๕๕๕ ต่อความชอบธรรมของข้อสันนิษฐานตามสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ในคดีอาญา [Http://www. Pub – law.net/](http://www.Pub-law.net/)
- เข็มชัย ชูติวงศ์, ๒๕๓๒, “ความชอบธรรมของการกำหนดข้อสันนิษฐานตามกฎหมายในคดีอาญา” วารสารอัยการ มีนาคม ๒๕๓๒ , คณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ, ร่างข้อเสนอความหมายสาระสำคัญและผลมาตการฝ่าฝืนหลักนิติธรรม, พ.ศ. ๒๕๕๖
- ธานินทร์ กรีวิเชียร ๒๕๕๓, “หลักนิติธรรม”, บริษัทชวนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, กรุงเทพมหานคร, พ.ศ. ๒๕๕๓
- ปวีณี ไพรทอง , ๒๕๕๑, ปัญหาการนำบทสันนิษฐานเด็ดขาดมาใช้ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุดม รัฐอมฤต, ๒๕๔๐, “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบในคดีอาญา”, วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๐ ,
- อุดม รัฐอมฤต, ๒๕๕๕ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, โรงพิมพ์เดือนตุลา, กรุงเทพมหานคร , พ.ศ. ๒๕๕๕
- โอสภ โกศิน , ๒๕๓๖, กฎหมายลักษณะพยาน, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, กรุงเทพมหานคร, พ.ศ. ๒๕๓๖